

CULTUURHISTORISCHE VERKENNING

Leiding door het Midden

Eneco

14 JUNI 2019

Contactpersoon

Adviseur erfgoed

T 0621383750

Arcadis Nederland B.V.

Postbus 220

3800 AE Amersfoort

Nederland

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	4
1.1	Aanleiding en doel	4
1.2	Plangebied en planbeschrijving	4
1.3	Werkwijze	4
1.4	Wettelijk- en beleidskader	5
2	GEBIEDSBESCHRIJVING	7
2.1	Landschappelijke ontwikkeling	7
2.2	Historische ontwikkeling	7
3	HISTORISCH LANDSCHAP	9
3.1	Landschapstype en kenmerken	9
3.2	Visueel-ruimtelijke kenmerken	12
4	HISTORISCHE (STEDEN)BOUWKUNDE	14
4.1	Structuren en ensembles	14
4.2	Rijksmonumenten en bijzondere gebouwen	15
5	CONCLUSIE	16
	BRONNEN	18
	KAARTBIJLAGEN	19

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding en doel

LdM C.V. is voornemens een warmtetransportleiding aan te leggen van Vlaardingen naar Den Haag via Delft: Leiding door het Midden. Door de aanleg van de leiding kunnen aanwezige cultuurhistorische waarden worden aangetast. In een m.e.r.-beoordeling wordt bepaald of er sprake is van belangrijke nadelige gevolgen van de aanleg en het gebruik van de leiding op cultuurhistorische waarden. Deze cultuurhistorische verkenning heeft tot doel de historisch geografische en historisch bouwkundige waarden in en rondom het plangebied in beeld te brengen, als onderbouwing voor de m.e.r.-beoordeling.

1.2 Plangebied en planbeschrijving

De leiding loopt van Vlaardingen naar Den Haag via Delft. Het plangebied ligt in de gemeenten Vlaardingen, Midden-Delfland, Delft, Rijswijk en Den Haag. Het plangebied bestaat uit het stedelijk gebied van Den Haag, Rijswijk, Delft en Vlaardingen waar grote delen van het plangebied bebouwd zijn, en het landelijk gebied van Midden Delfland, waar het plangebied in gebruik is als weiland.

Het project bestaat uit aan de aanleg van een warmtetransportnet vanaf Leiding over Noord (LON) naar de aansluiting van Uniper in Den Haag. De leiding heeft een lengte van circa 24 km met een diameter van 50 tot 90 centimeter, de bouw van een pompstation en uitkoppeling bij de bestaande centrale van Uniper in Den Haag. De leiding wordt onder bebouwd gebied aangelegd middels HDD of GFT-boring (blauwe delen; zie kaartbijlage en Figuur 1). Waar langs wegen ruimte is en in het landelijk gebied wordt de leiding middels open ontgraving aangelegd (rood). De breedte van de sleuf is circa 3,5 meter en de diepte in stedelijk gebied minimaal 2 meter -Mv en in het weidgebied tussen Vlaardingen en Delft 2,5 meter -Mv.

Eerder is archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd naar het plangebied (Fens, 2019; Fens & Van Dasselaar, 2019a; 2019b; Fens et.al., 2019). Mede op basis van het bureauonderzoek archeologie zijn een aantal planaanpassingen doorgevoerd: boren in plaats van open ontgraven of kleine tracéaanpassingen. Daarmee worden historische erven zoveel mogelijk ontzien.

Figuur 1 Plangebied Leiding door het Midden. Zie ook kaartbijlagen

1.3 Werkwijze

De cultuurhistorische verkenning bestaat uit een inventarisatie van de aanwezige historisch geografisch waarden (patronen en elementen) en historisch stedenbouwkundige waarden (structuren, ensembles en elementen). Voor de cultuurhistorische verkenning is gebruik gemaakt van historisch kaartmateriaal, de cultuurhistorische kaart provincie Zuid Holland (2014), beschrijving van landgoedbiotopen (Beek & Kooiman 2010), studies naar Midden Delfland (Stichting Midden-Delfland is Mensenwerk, 2012; gemeente Midden Delfland, 2017), de bureauonderzoeken archeologie (Fens, 2019; Fens & Van Dasselaar, 2019a; 2019b;

Fens et.al., 2019) en het rijksmonumentenregister. De opgestelde kaarten zijn opgenomen in de kaartbijlagen.

1.4 Wettelijk- en beleidskader

	Beschrijving
Rijk	
Erfgoedwet (2016)	De Erfgoedwet is gericht op de bescherming van onroerend en roerend cultureel erfgoed en omvat de bescherming van gebouwen (rijks-, provinciale of gemeentelijke monumenten), stads- of dorpsgezichten en van elementen of ensembles van de UNESCO-Werelderfgoedlijst. De omgang met cultuurhistorie in de fysieke leefomgeving wordt onderdeel van de Omgevingswet. Tot dat de Omgevingswet ingaat blijven de artikelen uit de Monumentenwet 1988 die niet terugkomen in de Erfgoedwet van kracht, waaronder regelingen omtrent omgevingsvergunningen en bestemmingsplannen.
Provincie	
Visie Ruimte en Mobiliteit en Verordening Ruimte Provincie Zuid Holland (2014)	<p>Het beleid voor cultureel erfgoed van provinciaal belang is vastgelegd in de provinciale Visie Ruimte en Mobiliteit (i.h.b. par. 3.5 Instandhouding en versterking van het cultureel erfgoed en par. 4.3.5 Archeologie) en uitgewerkt in de Verordening Ruimte. Daarnaast is het cultureel erfgoed ook opgenomen in de provinciale Kwaliteitskaart van de Visie Ruimte en Mobiliteit (i.h.b. bij thema Identiteitsdragers en Landschap). Er gelden regels of richtlijnen voor de volgende gebieden en thema's van provinciaal belang: Kroonjuwelen; Werelderfgoed; Archeologie; Molenbiotopen; Landgoedbiotopen; Kasteelbiotopen.</p> <p>Kroonjuwelen Voor kroonjuwelen geldt de algemene richtlijn behoud van uitzonderlijke kwaliteit. Cultuurhistorie is hier de drager van ruimtelijke ontwikkeling. Uitgangspunt bij toekomstige ontwikkelingen is zowel de structuur alsook van fysieke elementen (gebouwen, waterlopen, kades, e.d.) te behouden en versterken door het herkenbaar houden van de ruimtelijke kenmerken hiervan (verkavelingspatroon, openheid, bebouwingsstructuur, profiel van kades, wegen en waterlopen).</p> <p>Landgoedbiotopen Voor landgoedbiotopen geldt de regel geen aantasting van de waarden van de landgoederen, of de ontwikkeling is gericht op verbetering en versterking van de waarden van de landgoedbiotoop. Landgoedbiotoop bestaat uit: de kern van het landgoed: huis met tuin en/of park; een bufferzone hieromheen: het zogenaamde blikveld; waardevolle elementen zoals: zichtlijnen, panorama's, weg of waterloop waaraan het landgoed ligt.</p>
Gemeenten	
Structuurvisie Den Haag 2020 'Wereldstad aan Zee' (2005)	In de Structuurvisie van de gemeente Den Haag is voor de Vliet/A4-zone de volgende voor dit project relevante ambitie gesteld: Groen en water: landschapsverbetering langs de gehele zone inclusief Zwethzone, bijdrage wateropvang, regionale recreatieve verbinding tussen Midden-Delfland en het Groene Hart.
Monumentenverordening gemeente Den Haag (2010)	In deze verordening zijn de regels opgenomen ten aanzien van gemeentelijke monumenten, gemeentelijk beschermde stadsgezichten en de samenstelling van het gemeentelijk monumentenregister.
Ruimtelijke Structuurvisie Ontmoetingen met Delft 2030 (2009)	In het plan geeft de gemeente een visie over de ruimtelijke ontwikkelingen voor Delft en met welke projecten en maatregelen ze gaat bereiken.
Monumentenverordening gemeente Delft (2009)	In deze verordening zijn de regels opgenomen ten aanzien van gemeentelijke monumenten.
Actualisering nota Cultureel Erfgoed gemeente Rijswijk 'Tussen oud en nieuw' (geen)	In deze beleidsnota is beschreven hoe de gemeente Rijswijk wil omgaan met haar erfgoed. De gemeente heeft o.a. een Cultuurhistorische Waarden Kaart (CWK) opgesteld, een inventarisatie van de bovengrondse cultuurhistorische waarden. Hierbij zijn een aantal gebieden en structuren in beeld gebracht van hoge cultuurhistorische

datum)	waarde en bepalend voor de identiteit van Rijswijk. Ook kan het zijn dat in het geldende bestemmingsplan maatregelen zijn getroffen om het landschap te beschermen. Daarnaast heeft de gemeente Rijswijk een gemeentelijke monumentenlijst.
Monumentenverordening gemeente Rijswijk (2008)	In deze verordening zijn de regels opgenomen ten aanzien van gemeentelijke monumenten.
Gebiedsvisie Midden-Delfland 2025 (2005) en Landschapontwikkelingsperspectief Midden-Delfland (2009)	In de gebiedsvisie 2025 heeft de gemeente Midden-Delfland het toekomstbeeld van Midden-Delfland beschreven met als ambitie het waardevol agrarisch cultuurlandschap tussen Rotterdam en Den Haag te behouden. Als vervolg op de gebiedsvisie is het Landschapontwikkelingsperspectief (LOP) Midden-Delfland in 2009 opgesteld. Het LOP brengt de huidige kwaliteiten in beeld en geeft de gewenste economische, ruimtelijke en recreatieve ontwikkelingen voor Midden-Delfland aan.
Erfgoedverordening gemeente Midden-Delfland (2017)	In deze verordening zijn de regels opgenomen ten aanzien van gemeentelijke monumenten en archeologie. Het regelt de aanwijzing van de erfgoedcommissie en omgevingsvergunningvereisten.
Kadernota Erfgoed gemeente Vlaardingen (2019)	In deze beleidsnota is beschreven hoe de gemeente wil omgaan met haar erfgoed: het beheer, behoud, toegankelijk maken en verder ontwikkelen van cultuurhistorische elementen en structuren, gebouwen en objecten, archeologische vindplaatsen en vondsten en archieven.
Erfgoedverordening gemeente Vlaardingen (2010)	In deze verordening zijn de regels opgenomen ten aanzien van gemeentelijke monumenten en archeologie.

2 GEBIEDSBESCHRIJVING

2.1 Landschappelijke ontwikkeling

Het plangebied ligt in het zuidwestelijk zeekleigebied en in Den Haag in het strandwallen en duingebied. De geologische ontwikkelingen in het laat-Weichselien (laatste ijstijd) en het Holoceen zijn bepaald door relatieve zeespiegelwerking, de invloed van getijden en de ligging van de rivierloop van de Rijn en de Maas. In de kaartbijlage is de geomorfologische kaart opgenomen.

In het laat-Weichselien vormde het riviersysteem van de Rijn-Maas een vlechtend systeem en stroomde af naar zee via verschillende riviertakken. In deze periode werd er een pakket van grof zand en grind afgezet. In de openliggende riviervlakte vonden zandverstuivingen plaats en hierbij konden rivierduinen (donken) ontstaan. Omstreeks 9000 voor Chr. was het riviersysteem veranderd van een vlechtend in een meanderend systeem waarbij de rivier één hoofdtak gebruikte.

Rond 6500 voor Chr. steeg de zeespiegel. Dit had als gevolg dat de gehele delta verdronk en er een pakket estuariene afzettingen werd afgezet. Er ontwikkelde zich een kweldergebied waarin dikke pakketten van klei en zand werden afgezet: zoet- en zoutwaterafzettingen. Gekoppeld aan de zeespiegelstijging steeg ook de grondwaterstand. De lagere delen van de riviervlakte kwamen onder water te staan en hier kon veen groeien, de Basisveenlaag.

Vanaf circa 5000 voor Chr. zwakte de zeespiegelstijging af en bouwde de West-Nederlandse kust zich uit. Onder invloed van het getijdepatroon ontstonden hier strandwallen met daartussen strandvlaktes. Door het opstuiwen van zand van deze zandruggen zijn duinen gevormd. Rond 2000 voor Chr. was de gehele kustlijn door aaneengesloten strandwallen en duinen afgesloten van de zee, op de kustopeningen van Maas, Schelde en Oude Rijnmondingen en het Zeegat van Bergen na.

Door de afnemende invloed van de zee en de slechte afwatering kan zich op de achtergelegen strandvlaktes veen ontwikkelen, het Hollandveen. Aan de veengroei kwam een einde toen omstreeks 500 voor Chr. de zee het achterland binnendrong.

Vanuit de Maasmond liep een grote getijdengeul (de Gantel) door Naaldwijk en Wateringen om in Rijswijk af te buigen richting Delft. Deze getijdengeul vormde de kern van een uitgestrekt netwerk van kleinere krekken. Nog voor het begin van de jaartelling was een groot deel van dit stelsel verland. Door omkering van het reliëf als het gevolg van veenoxidatie en inklinking kwamen toen de oude kreekbeddingen als ruggen in het landschap te liggen, de zgn. kreekruggen. Ook de oeverwallen langs de getijdengeul vormden door inklinking van de omliggende gebieden hoge delen in het landschap. Deze zones waren aantrekkelijk voor bewoning. Echter trad rond de 3e eeuw weer een toenemende invloed van de zee op, waardoor het plangebied vernatte en vermoedelijk geheel onbewoond raakte (Fens, 2019; Fens & Van Dasselaar, 2019a; 2019b; Fens et.al., 2019).

Vanaf dat moment begon een fase met de vorming van veengroei, die mogelijk tot rond 1000 na Christus heeft voortgeduurd. Na enkele eeuwen van veengroei werden de omstandigheden tijdens de tiende eeuw droger. Hierdoor stopte het Hollandveen met groeien en werden de veengebieden beter toegankelijk, waardoor ze konden worden ontgonnen. In de twaalfde eeuw vonden als gevolg van stormvloed opnieuw overstromingen plaats en werd een kleilaag afgezet. Na deze overstromingen werden vaarten en dijken aangelegd om verdere overstromingen tegen te gaan (Stichting Midden-Delfland is Mensenwerk, 2014).

2.2 Historische ontwikkeling

De strandwallen, in het plangebied ter hoogte van Den Haag en Rijswijk langs de Van Vredenburgweg, kennen een lange bewoningsgeschiedenis. Al vrij snel na het ontstaan hiervan in de prehistorie is men op de strandwallen gaan wonen. Richting Vlaardingen zijn de oudste sporen van bewoning gevonden op de donken of op fossiele kreekruggen en dateren uit de periode van de Vlaardingen-cultuur (Neolithicum).

In de 8e eeuw was aan de monding van de Vlaarding de nederzetting Vlaardingen ontstaan, waar vanuit de ontginning van het veengebied begon. In 10e eeuw was door het graven van afwateringsgeulen en door het opwerken van terpen bewoning in dit deel van het plangebied mogelijk.

Tegen de 12e eeuw verruimen de bewoningsmogelijkheden van het plangebied aanzienlijk doordat er na de 12e-eeuwse overstromingen op grote schaal dijken werden gebouwd en er grotendeels een einde kwam aan de mariene invloed. Het Rijswijkse klei- en veengebied werd ontgonnen vanaf de strandwal.

Voor het in cultuur brengen van de grond werden de moerasbossen gekapt en sloten gegraven om de bodem te ontwateren. Hiervoor werden bestaande veenriviertjes verdiept, verbreed of rechtgetrokken om vervolgens af te wateren op de Maas. De bewoning vond plaats in bewoningslinten. Deze linten lagen dwars op de richting van de strokenverkaveling. Veel erven van de middeleeuwse bewoning lagen op kleine huisterpen. In de loop van de tijd werden veel boerderijen verplaatst naar de kreekruigen die door oxidatie en inklinking van het veen hoger in het landschap waren komen te liggen, of naar de doorgaande wegen die het gebied ontsloten (Fens, 2019; Fens & Van Dasselaar, 2019a; 2019b; Fens et.al., 2019).

De kaart van Kruikius of Cruquius van het Hoogheemraadschap van Delfland uit 1712 is een van de eerste betrouwbare kaarten van het plangebied. In de bureauonderzoeken archeologie is een analyse gedaan naar historische bebouwing langs het plangebied waarvan mogelijk archeologische resten aanwezig zijn.

Op de kaart van 1712 en uit de 19e eeuw (zie kaartbijlagen), is te zien dat het plangebied van Den Haag naar Vlaardingen door de Noord Polder, Plaspoelpolder, Schaapweipolder, Voordijkshoornspolder, Sint Maartensrecht, de Kerkpolder, Hodenpijl, de Krakeelpolder en Holiehoeksepolder loopt. De strokenverkaveling en op plaatsen blokverkaveling is goed herkenbaar. Bewoning is aanwezig op de strandwal bij Rijswijk langs kades. In deze polders ligt verder verspreid bebouwing, die vermoedelijk grotendeels teruggaat op de middeleeuwse bebouwing. Bewoning concentreert zich niet alleen langs de assen (de wegen en kades), maar ook midden in de polder. De relatieve verhogingen van de inversieruggen (kreekruigen) hebben bij de locatiekeuze een grote rol gespeeld (zie hoogtekaart, kaartbijlagen). De buitenplaatsen Overvoorde en Steenvoorde liggen aan de zuidzijde van de strandwal.

De stedelijke kernen van Den Haag, Delft en Vlaardingen hebben in de 20e eeuw steeds meer polder ingenomen. Op de Topografisch Militaire Kaart (zie kaartbijlagen) is de afbakening van de historische kernen goed te zien. Voor de Tweede Wereldoorlog is daaromheen al een stedelijke rand ontstaan, zoals te zien op de kaart uit 1930. Met name Den Haag is flink gegroeid in de Wederopbouwperiode, Delft vanaf de jaren 1960. In de jaren 1990 - 2000 zijn Den Haag, Rijswijk en Delft een grote agglomeratie geworden. Vlaardingen is na de oorlog ook geleiding gegroeid richting het oosten en kreeg de huidige omvang in de jaren 1980 met de aanleg van Vlaardingen Holy. De polders van het huidige Midden Delfland zijn tegelijkertijd door de stedelijke groei in omvang afgenomen. Het blijft als groene zone behouden in het zuidelijke deel van de Randstad.

3 HISTORISCH LANDSCHAP

3.1 Landschapstype en kenmerken

Het deel van het plangebied langs de A4 ligt in Midden Delfland. Midden Delfland is aangewezen als *Bijzonder Provinciaal Landschap*. Het landschap is op de Cultuurhistorische Kaart van de Provincie Zuid Holland getypeerd als veenontginning met een aantal gebiedskenmerkende elementen van hoge en redelijk hoge waarde (zie kaartbijlagen). Het plangebied ligt in de Zouteveense-, Holierhoekse- en Kerkpolder. Het gedeelte ten westen van de A4 is door de provincie aangewezen als *Kroonjuweel* (zie kaartbijlage en paragraaf 1.4 beleidskader).

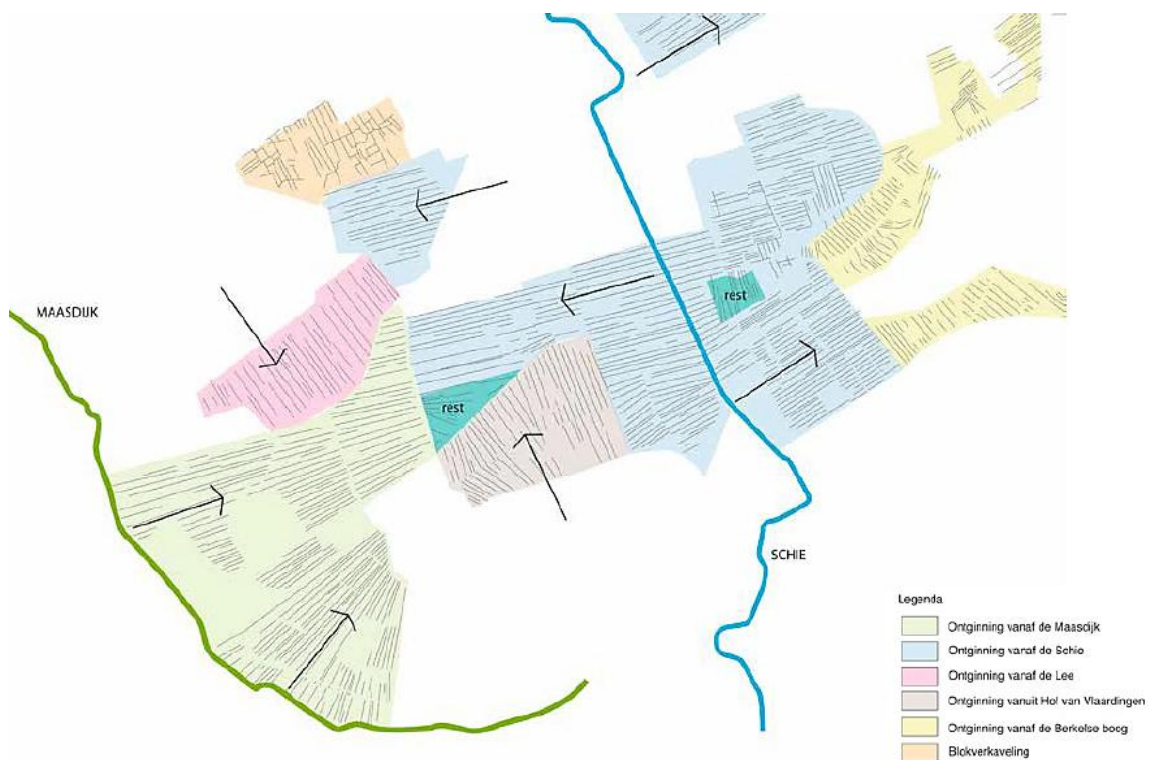
De veenontginningen zijn vanaf de 11e eeuw ontstaan, toen vanaf een ontginningsbasis (rivier of gegraven wetering) de veenwildernis systematisch werd ontgonnen. Zo ontstond een verkaveling die nog altijd karakteristiek is voor het veenlandschap: lange smalle stroken, van elkaar gescheiden door (afwaterings)sloten, met de boerderij op de kop van de kavel. De stroken liggen evenwijdig aan elkaar of vormen een waaiër, als ze uitgezet zijn vanaf een kronkelende rivieroever (Gemeente Midden Delfland 2017).

De Zouteveense en Holierhoekse Polder bestaan grotendeels uit veen met enkele glooiende kreekruigen. Het verkavelingspatroon en vaarten dateren uit de 12^e en 13^e eeuw. De dominante verkavelingsrichting was vanaf de Maas en de Schie. In het plangebied komen de ontginningen vanaf de Schie en het Hof van Vlaardingingen samen (Figuur 2). Door inversie van het landschap (inklinking van het veen) staan de boerderijen langs de Zouteveenseweg en Oostveenseweg hoger dan het omringende land; ze zijn gebouwd op een kreekrug. Het wegenpatroon dateert uit de ontginningsperiode. De wegen zijn wat de breedte betreft nog bijna volledig authentiek. De Kerkpolder is tegenwoordig golfterrein. Deze karakteristieken zijn hier niet behouden (Stichting Midden-Delfland is Mensenwerk, 2012; 2014).

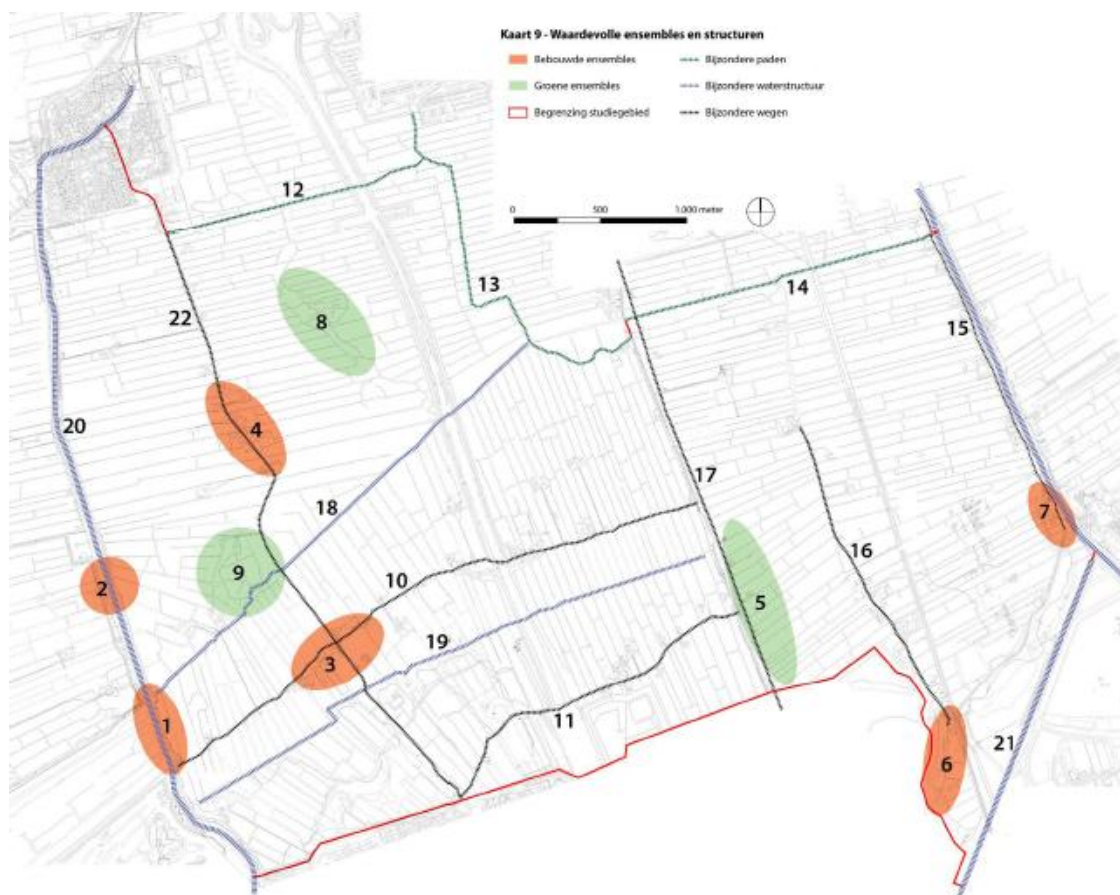
Belangrijkste landschappelijke en cultuurhistorische onderdelen van het poldersysteem van de veenontginningspolders zijn de poldergrenzen (kades, dijken en weteringen), perceelsloten en eendenkooien. Eendenkomen zijn kenmerkend voor veenontginningen. Het midden van het veengebied was moeilijk te ontginningen. Het is een nat gebied waar veel watervogels aanwezig zijn. Om deze te vangen werden eendenkooien aangelegd. Ten westen van de A4 ligt eendenkooi Schipluiden aan de kronkelende veenkreek de Keen. Het is een operationele eendenkooi, een kleine waterplas met vangpijpen om eenden te vangen. Het geheel is omringd door een bosje en ligt in een stiltegebied, een belangrijk onderdeel van het kooi-biotop. Deze is door de A4 hier gedeeltelijk afgesneden (zie de Cultuurhistorische Kaart provincie Zuid Holland in de kaartbijlage).

In het plangebied komen meer specifiek de volgende kenmerkende elementen voor (zie Figuur 3):

10. Oostveenseweg: karakteristieke landelijke polderweg met veel knotwilgen; diverse (oude) boerderijen, zowel aan de weg als aan een oprijlaan; beleving van open polder- en veenweidelandschap.
11. Woudweg: karakteristieke polderweg met veel knotwilgen; diverse (oude) boerderijen; brede bermsloot.
12. Zuidkade: eeuwenoude waterkerende dijk; naar het zuiden beleving van de polder, een oud slotenpatroon en de eendenkooi, en naar het noorden de golfbaan in de Kerkpolder.
13. Tanthofkade: eeuwenoude waterkerende dijk; poldergrens; beleving van het open poldergebied; op enige afstand het zandlichaam van de snelweg A4.
18. Slinksloot. brede voormalige molensloot voor het gemaal van de Holierhoekse en Zouteveense Polder.
19. De Zweth: voormalige molensloot naar de Zwethmolen, nu afwaterend via de Slinksloot (www.middendelfland.net; Stichting Midden-Delfland is Mensenwerk, 2012).

Figuur 2 Verkavelingsrichtingen Midden Delfland (gemeente Midden Delfland 2017).

Figuur 3 Cultuurhistorisch waardevolle elementen en structuren Midden-Delfland (Stichting Midden-Delfland is Mensenwerk, 2012).

Figuur 4 Oosteveenseweg, authentiek smalle weg met knotwilgen, richting noorden bij nr. 13 (Nellyhoeve) (Cyclomedia).

Figuur 5 Slinksloot (links) en eendenkooi Schipluiden (rechts) (Stichting Midden-Delfland is Mensenwerk, 2012).

Figuur 6 Tanthofkade (Stichting Midden-Delfland is Mensenwerk, 2012).

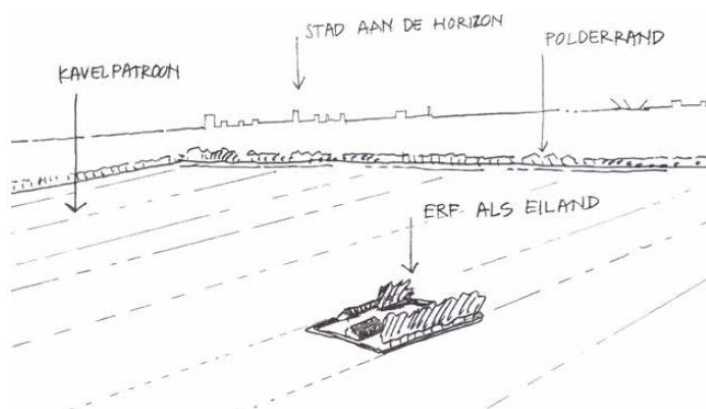
Figuur 7 De Zweth richting noorden, Harreweg (Stichting Midden-Delfland is Mensenwerk, 2012).

3.2 Visueel-ruimtelijke kenmerken

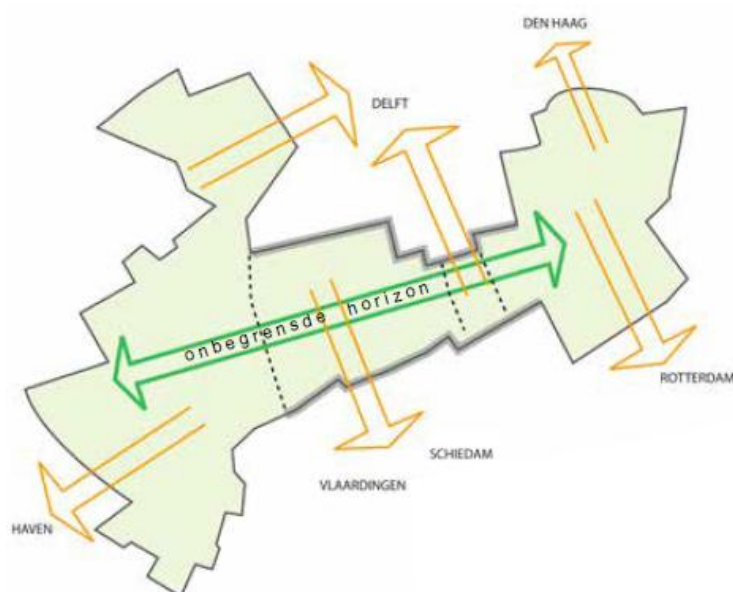
Het polderlandschap van Midden-Delfland ligt als uitgespaarde groene ruimte in een stedelijke agglomeratie. Dit contrast geeft extra waarde aan de openheid van het landschap, die niet zozeer grootschalig is, maar een karakteristieke ruimtelijkheid kent. Kenmerkend voor Midden Delfland is de dieptewerking in de opbouw van het landschap (Figuur 8; gemeente Midden Delfland 2017):

- Beleving van de horizon: stedelijk silhouet of leegte/ vergezichten;
- Beleving van de stadsranden: groene lijst rond het open landschap;
- Maat van de polders en afzonderlijke kavels;
- Verspreide erven op de kreekkruggen;
- Eendekooien als losse eilandjes in de weilanden.

Het plangebied is getypeerd als landschap tussen twee stadsranden, namelijk Delft en Vlaardingen (gemeente Midden Delfland 2017). De gehele zuidflank van de Zouteveense en Holierhoekse Polder wordt gemarkeerd door nieuw aangelegde bosgroepen, plasjes en verruigde zones. De bossen schermen de bebouwing van Vlaardingen af (Figuur 11). Aan de noordzijde vormen bosrijke parkranden de poldergrenzen. Van oost naar west kan een onbegrensde horizon worden ervaren (Figuur 9). De snelweg A4 en de spoorweg tussen Delft en Schiedam zijn harde doorsnijdingen (www.middendelfland.net).

Figuur 8 Kenmerkende ruimteopbouw van Midden Delfland (Gemeente Midden Delfland 2017).

Figuur 9 Oriëntatie op verschillende randen (Gemeente Midden Delfland 2017).

Figuur 10 Zicht op Delft aan de horizon. Links de A4, rechts de Slinksloot (Cyclomedia).

Figuur 11 Langs Vlaardingen Holy vormen bosschages de polderrand en schermen de bebouwing af (Cyclomedia).

Figuur 12 Zicht op de polder met Schiedam aan de horizon, vanaf de Oosteveenseweg (Cyclomedia).

Figuur 13 Ruigtes en moerassen nabij Harreweg (Stichting Midden-Delfland is Mensenwerk, 2012).

4 HISTORISCHE (STEDEN)BOUWKUNDE

4.1 Structuren en ensembles

Op de Cultuurhistorische Kaart van de provincie is te zien dat de leiding wordt geboord onder de stedelijke kernen van Den Haag en Delft uit de periode 1850-1950 en de stedelijke randen van beide steden uit de wederopbouwperiode, 1940-1965. Rijswijk is op deze kaart getypeerd als zandnederzetting uit de periode 1940-1965. Al deze zones zijn als niet cultuurhistorisch waardevol aangeduid op de Cultuurhistorische Kaart.

Op de strandwal bij Rijswijk langs de Van Vredenburgweg ligt een landgoederenzone van redelijk hoge waarde. De zone is circa 3 km lang. De leiding wordt hier langs De Voorden middels open ontgraving aangelegd. De Voorden is aangeduid als landgoedbiotoop op de Cultuurhistorische Kaart en is daarmee een beschermd complex. Het is een groot bos- en parkgebied uit de 17e en 18e eeuw, bestaande uit de buitenplaatsen De Voorde, Overvoorde en Steenvoorde. De Voorden vormen het westelijk einde van een reeks buitenplaatsen. Overvoorde wordt al in de 14e eeuw genoemd en bestaat uit een huis (17^e-18e eeuw) tuinhuis en parkaanleg. De Voorde bestaat uit het huis uit 1800, tuinhuiswoning en park in landschapsstijl. Het huis Steenvoorde is gesloopt. Het terrein, dat bestaat uit hakhout, tuingrond, weiland, boomgaarden en besloten bosgebied, is door de gemeente Den Haag gekocht.

De biotoop bestaat uit huizen met tuin/park, bos, hakhout en weiland. Zichtlijnen zijn aanwezig vanaf de Van Vredenburgweg op Overvoorde. In de zichtas aan de achterkant van Overvoorde staat nu een trafohuisje. Panorama zicht is mogelijk vanaf de Van Vredenburgweg en John F. Kennedylaan op De Voorde. Het blikveld is verstoord/ verdwenen (Beek & Kooiman, 2010).

Figuur 14 Landgoedbiotoop De Voorden (Beek & Kooiman, 2010) en Landgoed Overvoorde (Wikimedia).

De leiding wordt middels open ontgraving aangelegd langs het Zuiderpark in Den Haag. Het Zuiderpark is een van rijkswege beschermd stadsgezicht sinds 2005. Het eerste ontwerp voor het park maakte deel uit van het 'Plan tot uitbreiding van 's Gravenhage' van H.P. Berlage uit 1908. Het gebied is van belang als eerste Nederlandse voorbeeld van een volkspark waarin moderne ideeën over opvoedkundige waarden en natuurbeleving voor de arbeidersklasse zijn weerspiegeld. Van waarde zijn o.a. de eendenkooi die hier al minimaal sinds de 17e eeuw ligt, de hoofdentree uit 1939-1940, de parkaanleg met vijvers, speelweiden en educatieve voorzieningen, en de relatie tussen het park en de stedelijke omgeving. De Moerweg valt binnen de begrenzing van het beschermd stadsgezicht. De beplanting en ringsloot langs de Moerweg zijn aangeduid als belangrijke groen- en waterstructuren. (RCE, 2005).

De leiding wordt geboord aangelegd in Delft langs het Wilhelminapark, een gebied van redelijk hoge waarde en door de gemeente aangeduid als cultuurhistorisch waardevol groengebied. Het park is in de jaren 1930 aangelegd als werkverschaffingsproject, naar ontwerp van O. De Vries, plantsoenopzichter van de gemeente. Het park is oorspronkelijk geïnspireerd op de Engelse landschapsstijl met slingerende waterpartijen en doorkijkjes over glooiende gazons. Het park heeft een hoofdstructuur van wandelpaden met daarin centraal een grote vijver.

In Midden Delfland kruist de leiding middels open ontgraving de lintbebouwing aan de Oostveenseweg. De huidige bebouwing aan dit polderlint dateert uit de periode 1850-1940 en is op de Cultuurhistorische Kaart aangeduid als polderlint van redelijk hoge waarde.

4.2 Rijksmonumenten en bijzondere gebouwen

Rijksmonumenten nabij het plangebied zijn Buitenplaats Overvoorde aan de Prinses Beatrixlaan in Rijswijk. Het maakt onderdeel uit van het landgoedbiotoop De Voorde (zie hoofdstuk 4.1.). Het hoofdgebouw (522874), park- en tuinaanleg (522875), westelijke brug met hek (522876) en oostelijke brug met hek (530644) zijn van rijkswege beschermd.

In Delft wordt de leiding middels open ontgraving aangelegd langs twee van rijkswege beschermde gebouwen op de kruising van de Prinses Beatrixlaan en Buitenwatersloot. Boerderij 'Marlothoeve' aan de Buitenwatersloot 323 (525315) en een oude kogelgieterij (11748) aan de Buitenwatersloot 270.

Aan de Oostveenseweg staan twee 'bijzondere boerderijen' (Stichting Midden-Delfland is Mensenwerk, 2012) waar de leiding langs wordt gelegd: de Nellyhoeve uit 1913 aan de Oostveenseweg 13 en een boerderij aan de Oostveenseweg 15.

Figuur 15 Oostveenseweg richting zuiden bij nr. 13 (Nellyhoeve) (Cyclomedia).

Figuur 16 Oostveenseweg 15 (Funda).

5 CONCLUSIE

LdM C.V. is voornemens een warmtetransportleiding aan te leggen van Vlaardingen naar Den Haag via Delft: Leiding door het Midden. Door de aanleg van de leiding kunnen aanwezige cultuurhistorische waarden worden aangetast. Deze cultuurhistorische verkenning heeft tot doel de historisch geografische en historisch bouwkundige waarden in en rondom het plangebied in beeld te brengen, als onderbouwing voor de m.e.r.-beoordeling.

Het plangebied bestaat uit een stedelijk gebied rondom Den Haag, Rijswijk Delft en Vlaardingen, en het cultuurhistorisch zeer waardevol landschap van Midden Delfland. De leiding loopt van de strandwal van Den Haag en Rijswijk naar de (voormalige) polders getypeerd als veenontginningen.

In het stedelijk gebied zijn de belangrijkste cultuurhistorische kenmerken:

- Landgoederenzone op de zuidelijke rand van de strandwal bij Rijswijk. Landgoedbiotoop De Voorden met in het plangebied buitenplaats Overvoorde;
- Het Zuiderpark in Den Haag, aangewezen als beschermd stadsgezicht;
- Het Wilhelminapark in Delft, door de gemeente aangewezen als cultuurhistorisch waardevol groengebied;
- Oude kogelgieterij aan de Buitenwatersloot 270 in Delft, aangewezen als rijksmonument;
- Boerderij 'Marlothoeve' aan de Buitenwatersloot 323 in Delft, aangewezen als rijksmonument.

In het stedelijk gebied wordt de leiding grotendeels onder de bebouwing van de stedelijke kernen en naoorlogse randen van Den Haag, Rijswijk, Delft en Vlaardingen geboord. De uitvoering met gestuurde boringen heeft geen impact op cultuurhistorische waarden. In Rijswijk wordt de leiding langs de Prinses Beatrixlaan middels open ontgraving aangelegd. Deze weg loopt langs landgoedbiotoop De Voorden. Mogelijk worden hiervoor bomen en beplantingen verwijderd die bij het landgoed horen. In dat geval heeft de aanleg van de leiding negatieve gevolgen voor het behoud van de cultuurhistorische waarden. Ook de park- en tuinaanleg is beschermd.

In Den Haag wordt de leiding middels open ontgraving aangelegd aan de Moerweg langs het beschermd stadsgezicht het Zuiderpark. De Moerweg valt binnen de begrenzing van het beschermd stadsgezicht. De beplanting en ringsloot langs de Moerweg zijn aangeduid als belangrijke groen- en waterstructuren. Indien de beplanting moet worden verwijderd heeft dat negatieve gevolgen voor het beschermd stadsgezicht.

In Midden Delfland loopt de leiding door een veenontginningslandschap. De zijn vanaf de 11e eeuw ontstaan, toen vanaf een ontginningsbasis de veenwildernis systematisch werd ontgonnen. Zo ontstond een karakteristieke verkaveling. Als gevolg van oxidatie en inklinking is het veengebied gedaald. Kenmerkend zijn de voormalige geulafzettingen in de kreek die veel minder zijn geklonken, waardoor deze nu als markante ruggen in het plangebied aan het oppervlak liggen. Historische bebouwing concentreert zich op de kreekruggen en langs de kades. In Midden Delfland is het veenontginningslandschap nog behouden te midden van de stedelijke agglomeratie.

De belangrijkste cultuurhistorische kenmerken in Midden Delfland zijn:

- Veenontginningslandschap in Midden Delfland met karakteristieke verkaveling: smalle kavels en sloten;
- Verkavelingsrichting loodrecht op de ontginningsbasis (Schie en Hof van Vlaardingen);
- Agrarisch open gebied overwegend in gebruik als grasland;
- Lange zichtlijnen en vergezichten van oost naar west;
- Contrast lager gelegen polders en hoger gelegen boezem en kades;
- Bewoningslinten op de hoger gelegen kreekruggen en langs dijken en wegen;
- Eendenkooien met daaromheen een stiltegebied;
- Dwarsverbindingen met knotwilgen Woudweg, Oostveenseweg, Zweth en Slinksloot;
- Boerderij Nellyhoeve uit 1913 aan de Oostveenseweg 13 in Schipluiden;
- Boerderij aan de Oostveenseweg 15 in Schipluiden;
- Bosrijke poldergrenzen aan de noord- en zuidzijde van de polder langs Vlaardingen en Delft.

De gemeente Midden-Delfland heeft de volgende omgangsvormen met het landschap in Midden Delfland gesteld (gemeente Midden-Delfland 2017):

- Behoud en versterking van cultuurhistorische kavelstructuur met slotenpatroon;
- Behoud en versterking van het open landschap (geen hoog opgaande beplanting);
- Behoud en versterking van het patroon van kreekruggen als onderlegger van het landschap;
- Behoud en versterking van de bleving van de horizon en stadsranden aan de polderranden.

In Midden Delfland wordt de leiding middels open ontgraving aangelegd. Dat betekent dat een sleuf wordt ontgraven van circa 3,5 meter breed met een werkstrook daar langs. Hoewel de leiding zoveel mogelijk tegen de A4 is gepland, wat vanuit het oogpunt van cultuurhistorie gewenst is, kan de aanleg van de leiding negatieve gevolgen hebben voor het behoud cultuurhistorische kenmerken. Door de aanleg van de sleuf, de werkstrook en tijdelijke wegen ontstaat doorsnijding van het verkavelings- en slotenpatroon. Door rijden met zwaar materieel op een veenbodem, ontstaat mogelijk verzakking. De leiding zal tijdelijk als litteken in het landschap te zien zijn. Daarnaast kruist de leiding de Oosteveenseweg waardoor een aantal bomen langs de weg moeten worden gekapt. Deze kunnen niet allemaal herplant worden. Ook dit heeft nadelige gevolgen voor het behoud van cultuurhistorische kenmerken; de bomen vormen een ensemble met de weg.

BRONNEN

Beek, M. en M. Kooiman, 2010. Tussen 'Rust en Vreugd' en 'In de Werelt is veel Gevaar' Actualisatie buitenplaatsen CHS; de buitenplaatsbiotoop in Zuid-Holland. Deel B Samenvattende tabel, lijsten, beschrijvingen. Beek e Kooiman Cultuurhistorie in opdracht van de Provincie Zuid-Holland.

Fens, R.L. en M. van Dasselaar, 2019a. Archeologisch bureauonderzoek Leiding door het Midden, gemeentes Delft en Midden-Delfland. Antea Group Archeologie 2017/120.

Fens, R.L. en M. van Dasselaar, 2019b. Archeologisch bureauonderzoek Leiding door het Midden, gemeentes Vlaardingen en Schiedam. Antea Group Archeologie 2017/121.

Fens, R.L., 2019. Archeologisch bureauonderzoek Leiding door het Midden, gemeente Rijswijk. Antea Group Archeologie 2017/119.

Fens, R.L., C.I. Nater en M. van Dasselaar, 2019. Archeologisch bureauonderzoek Leiding door het Midden, gemeente Den Haag. Antea Group Archeologie 2017/118.

Gemeente Midden Delfland, 2017. Omgangsvormen met een landschap van stand. Gebiedsbeschrijving landschap Midden Delfland.

Provincie Zuid Holland, 2014. Verordening ruimte 2014 (geconsolideerd 2019).

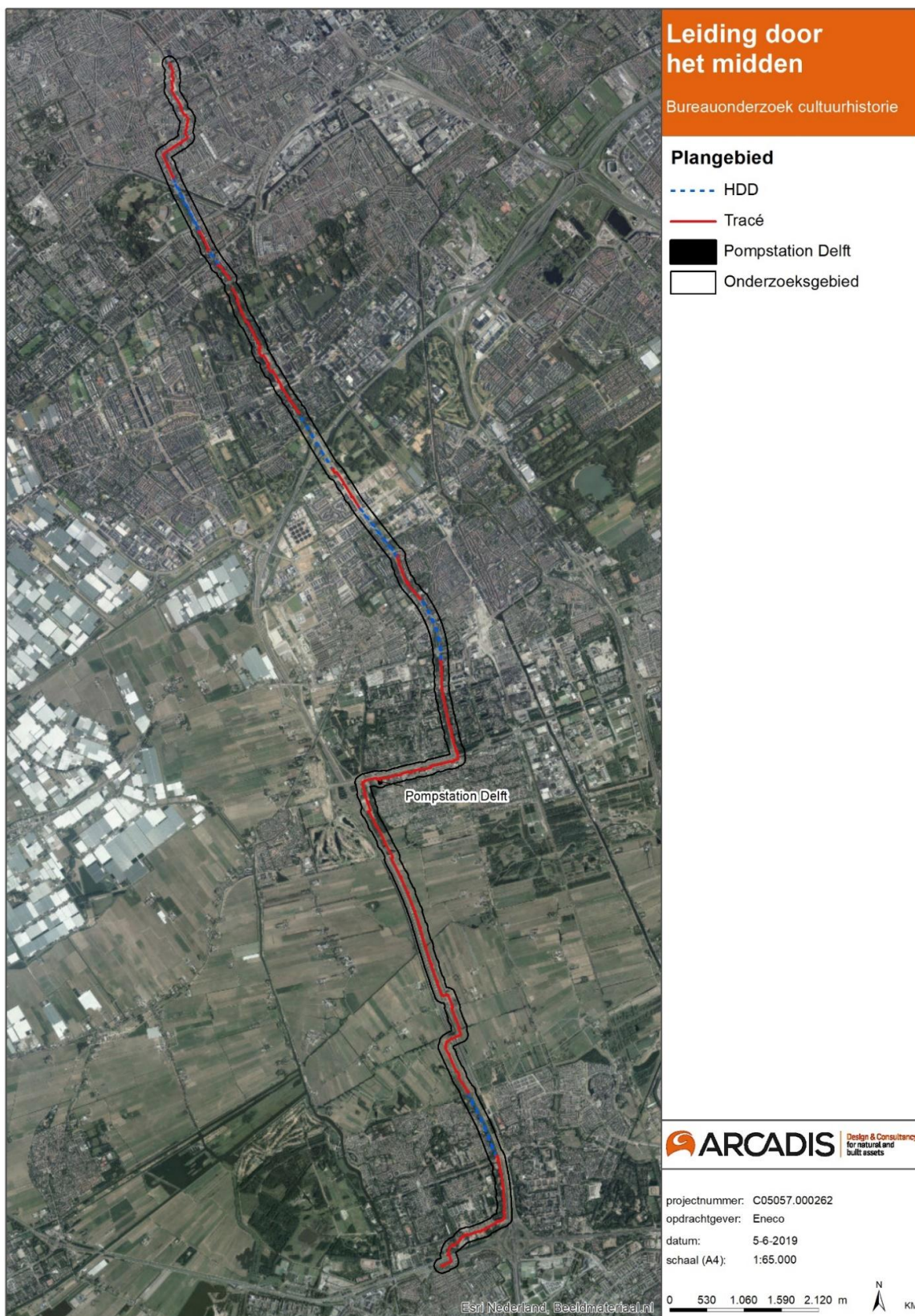
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2005. Toelichting op het besluit tot aanwijzing van het beschermd stadsgezicht Zuiderpark gemeente Den Haag.

Stichting Midden-Delfland is Mensenwerk, 2012. Historie en landschap van de Holierhoekse en Zouteveense polder en de Noord-Kethelpolder.

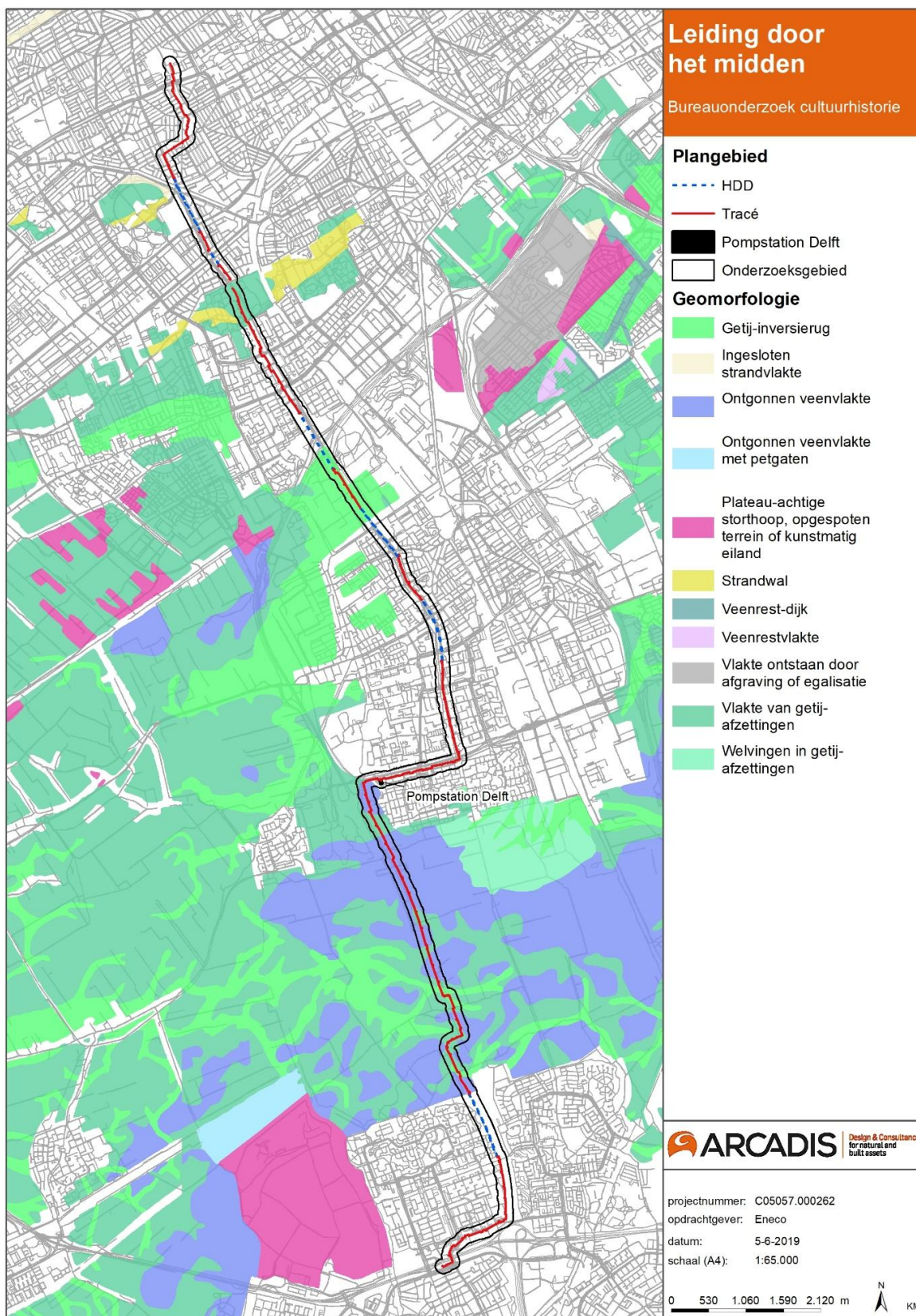
Stichting Midden-Delfland is Mensenwerk, 2014. Historie en landschap van de Kerkpolder, het zuidelijke deel van de Lage Abtswoudsche polder, het westelijk deel van de Zuidpolder van Delfgauw en de Akkerdijksche polder.

- Actueel Hoogtebestand van Nederland (AHN).
- Cultuurhistorische kaart; Provincie Zuid Holland.
- Geomorfologische Kaart (1:50:000); Alterra.
- Historisch Topografische kaarten; Topotijdreis.
- Rijksmonumentenregister; Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.
- Topografisch Militaire Kaart.
- Website Midden-Delfland, Zouteveense en Holierhoekse Polder, 24 maart 2019: <http://www.middendelfland.net/polders/zouteveenseholierhoeksepolder.htm>.

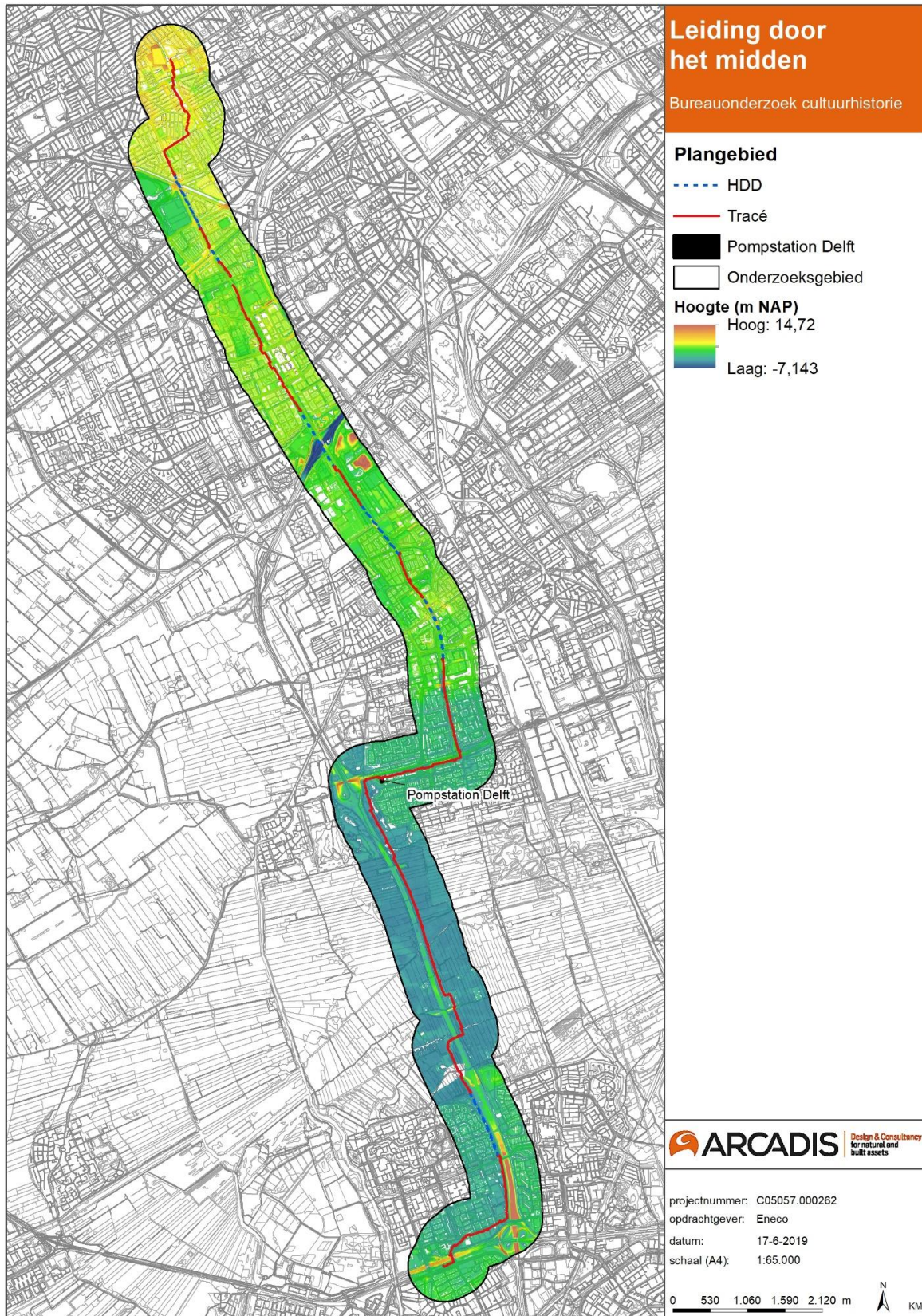
KAARTBIJLAGEN

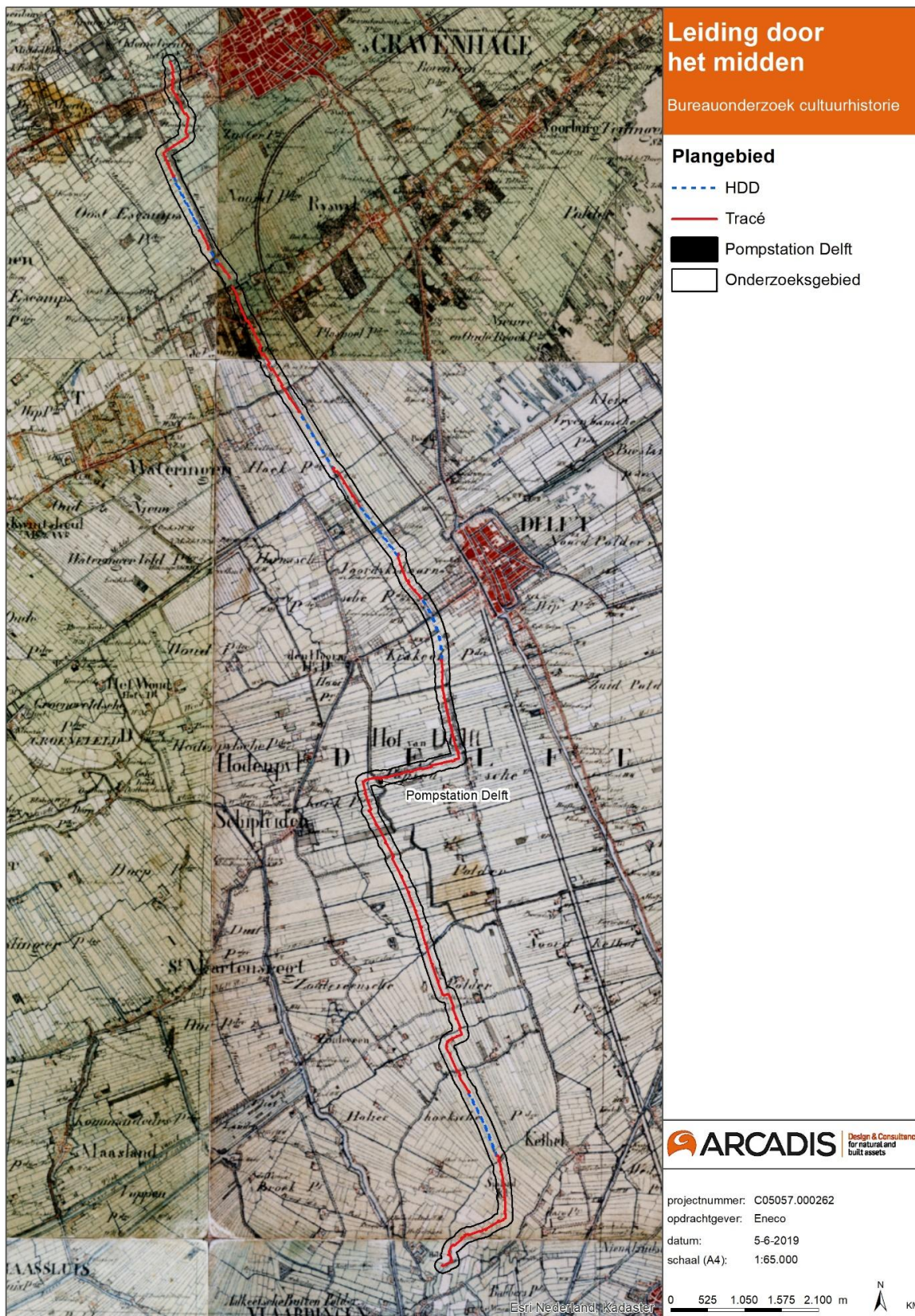
Plangebied Leiding door het Midden

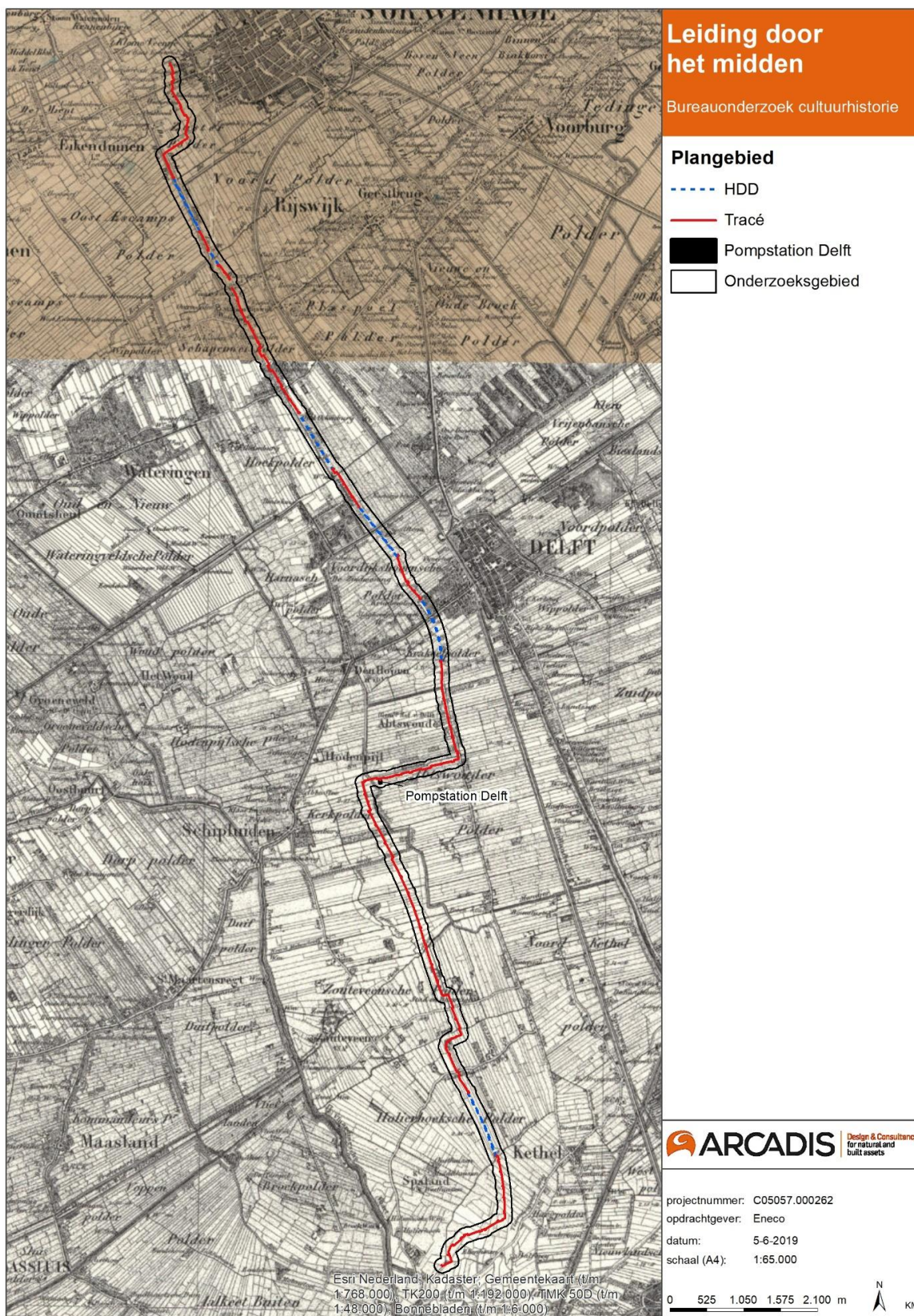
Geomorfologische kaart

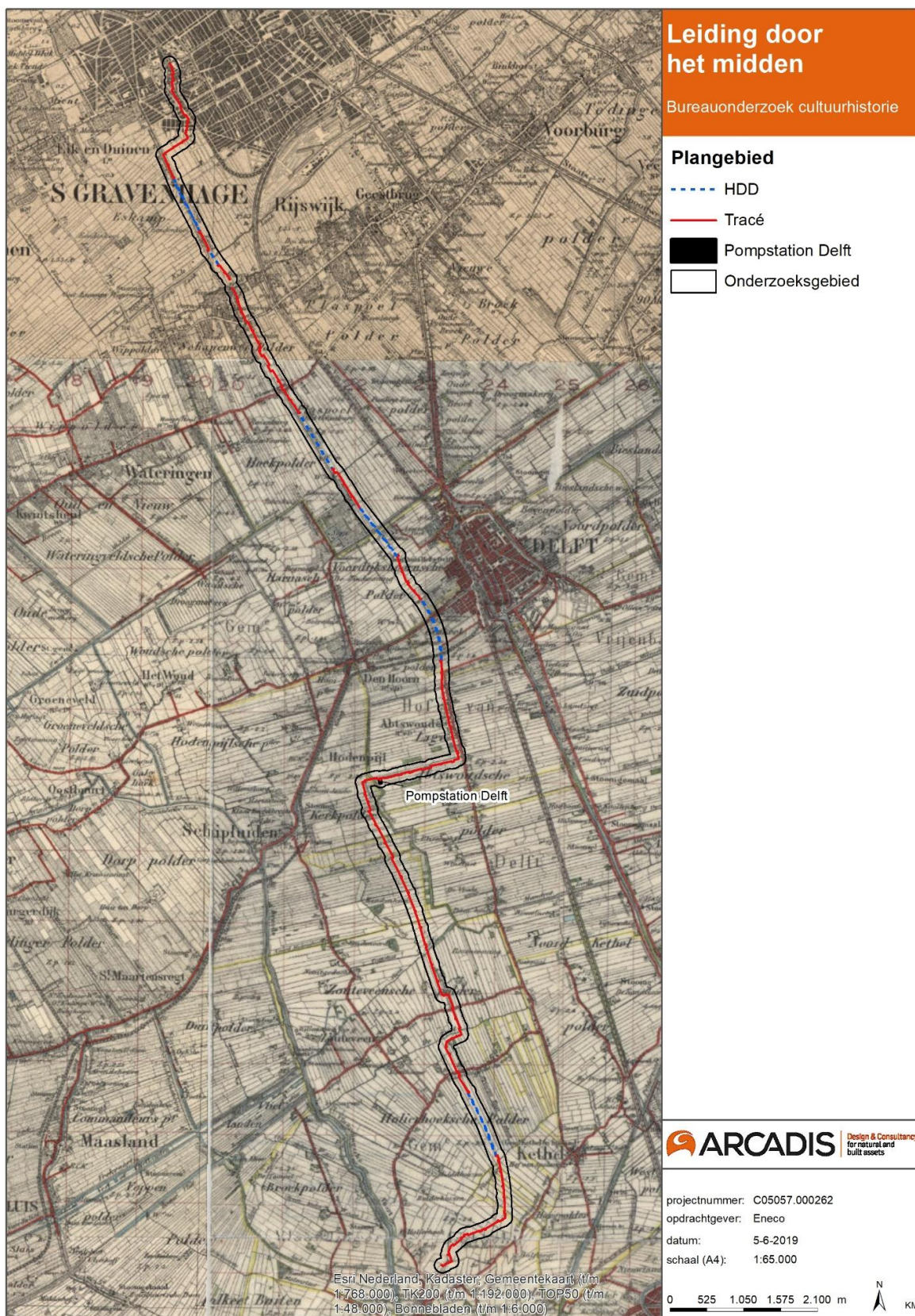
Hoogtekaart

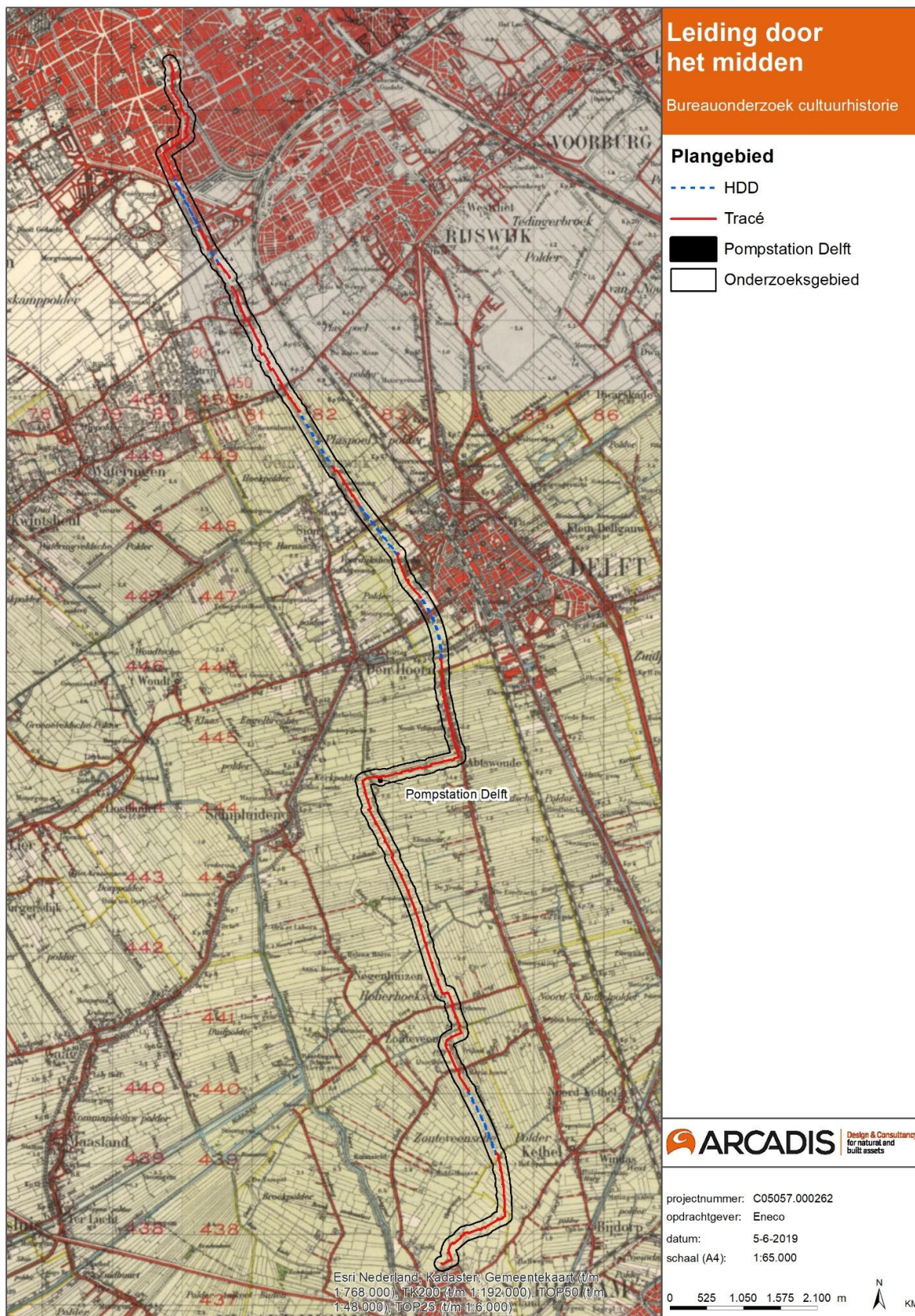
Topografisch Militaire Kaart (1850-1864)

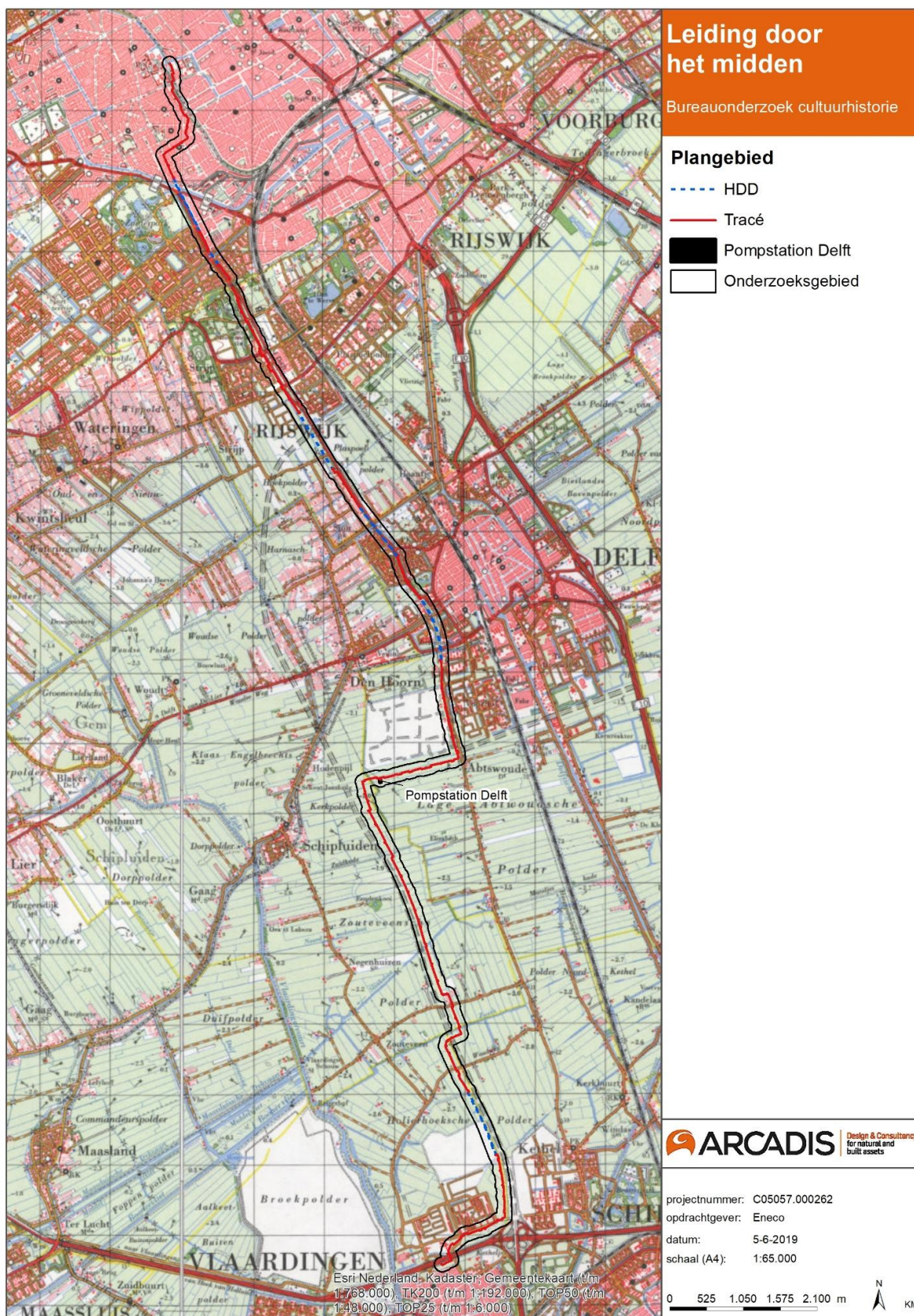
Topografische kaart 1900

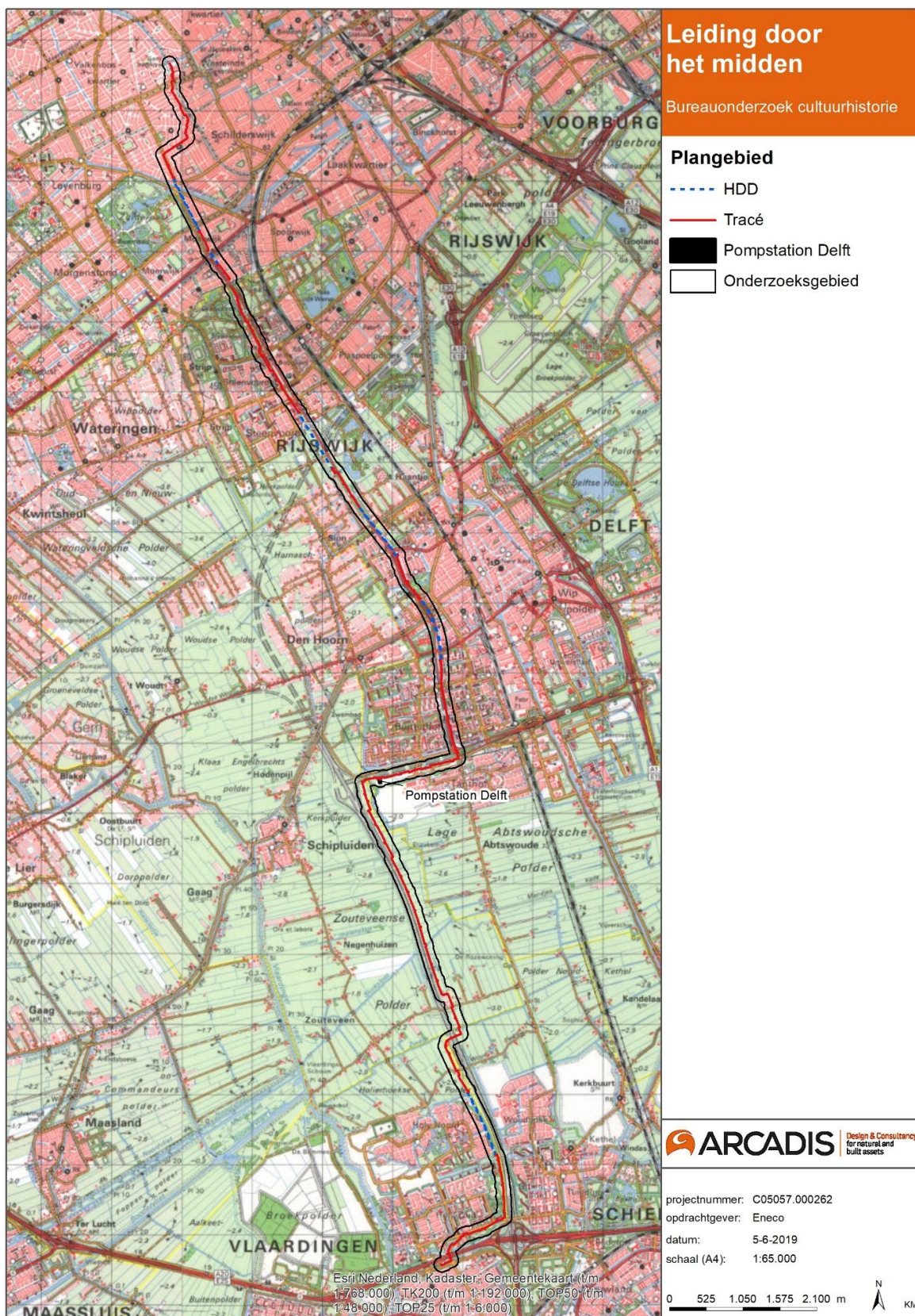
Topografische kaart 1930

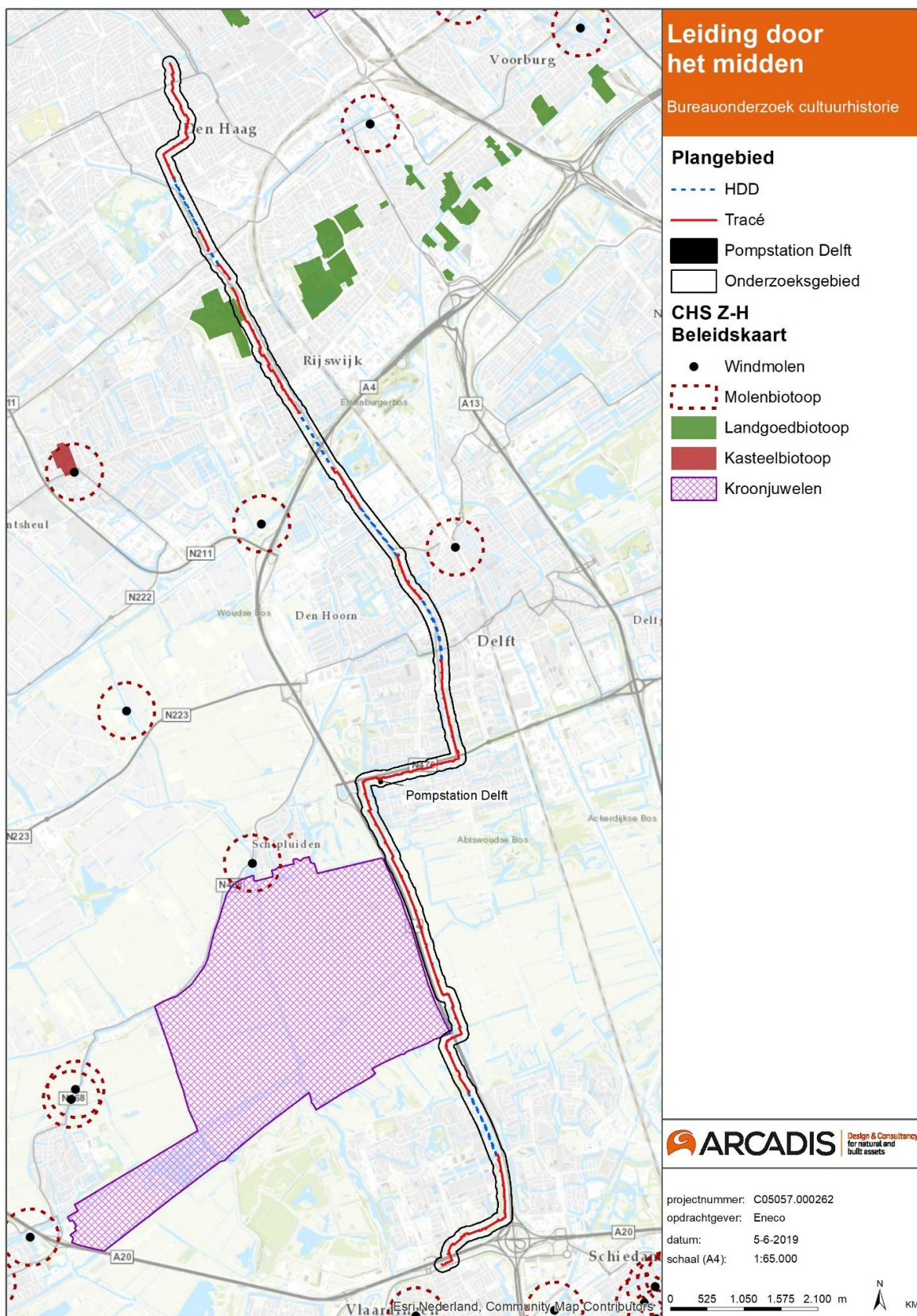
Topografische kaart 1950

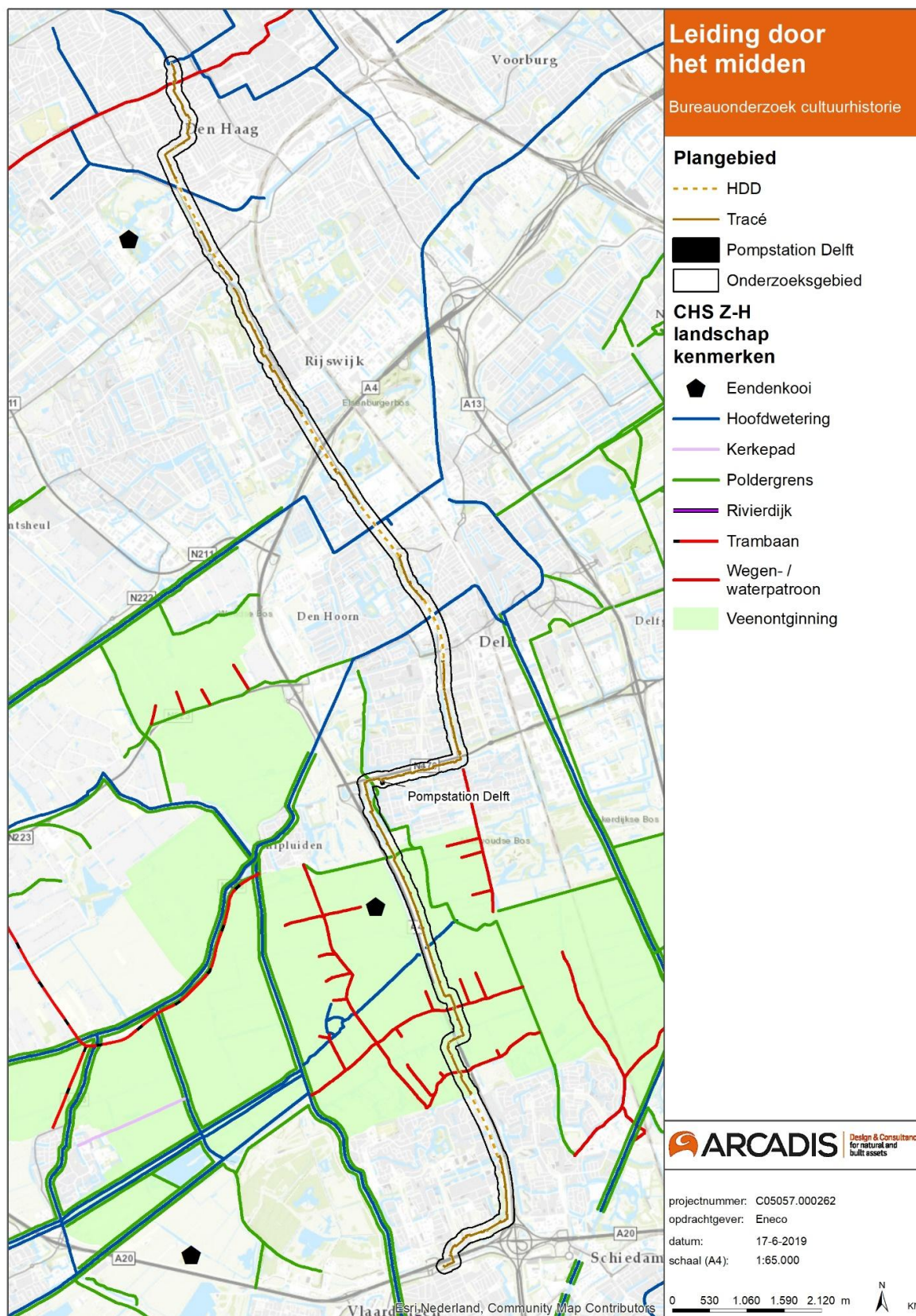
Topografische kaart 1970

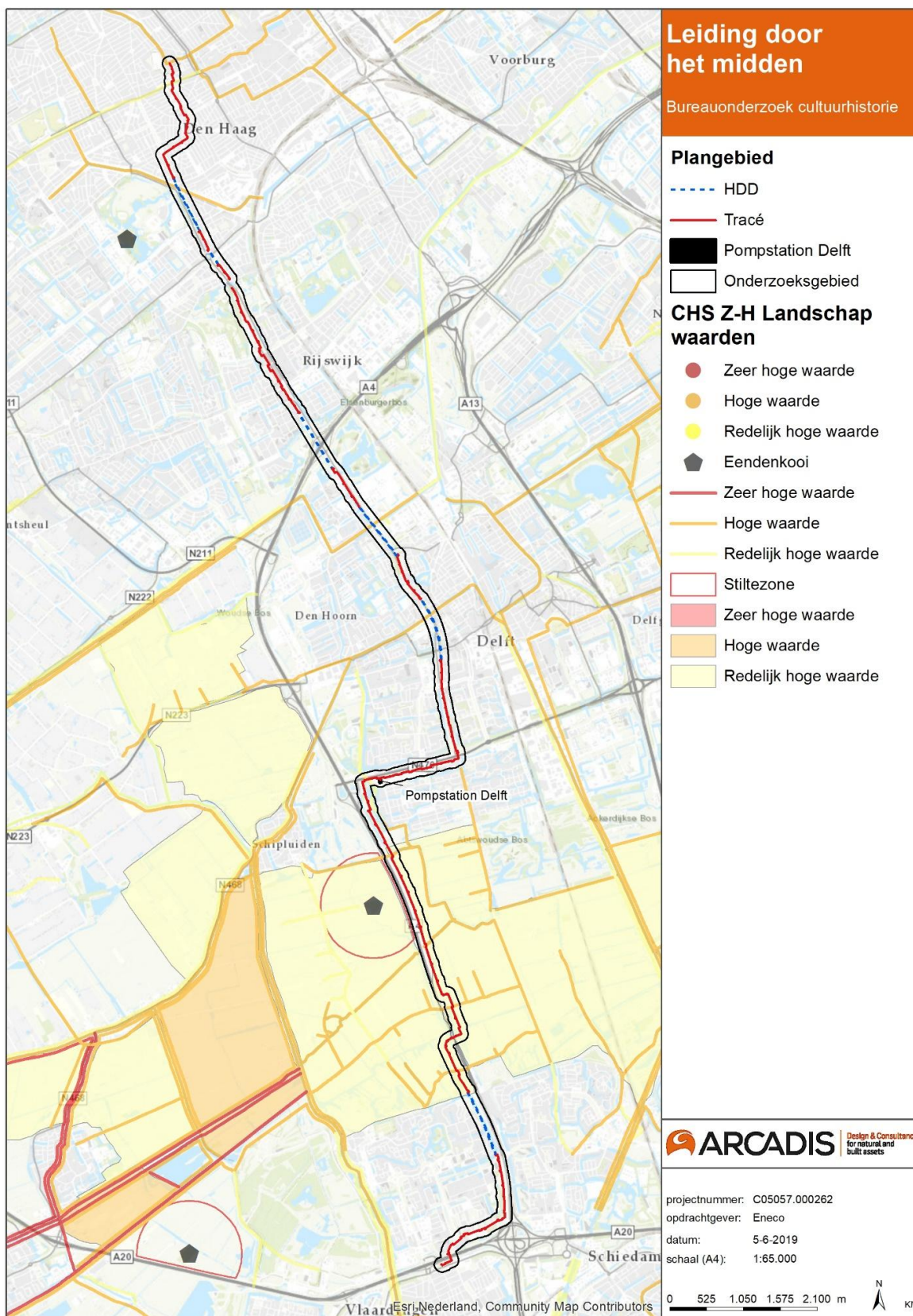
Topografische kaart 1990

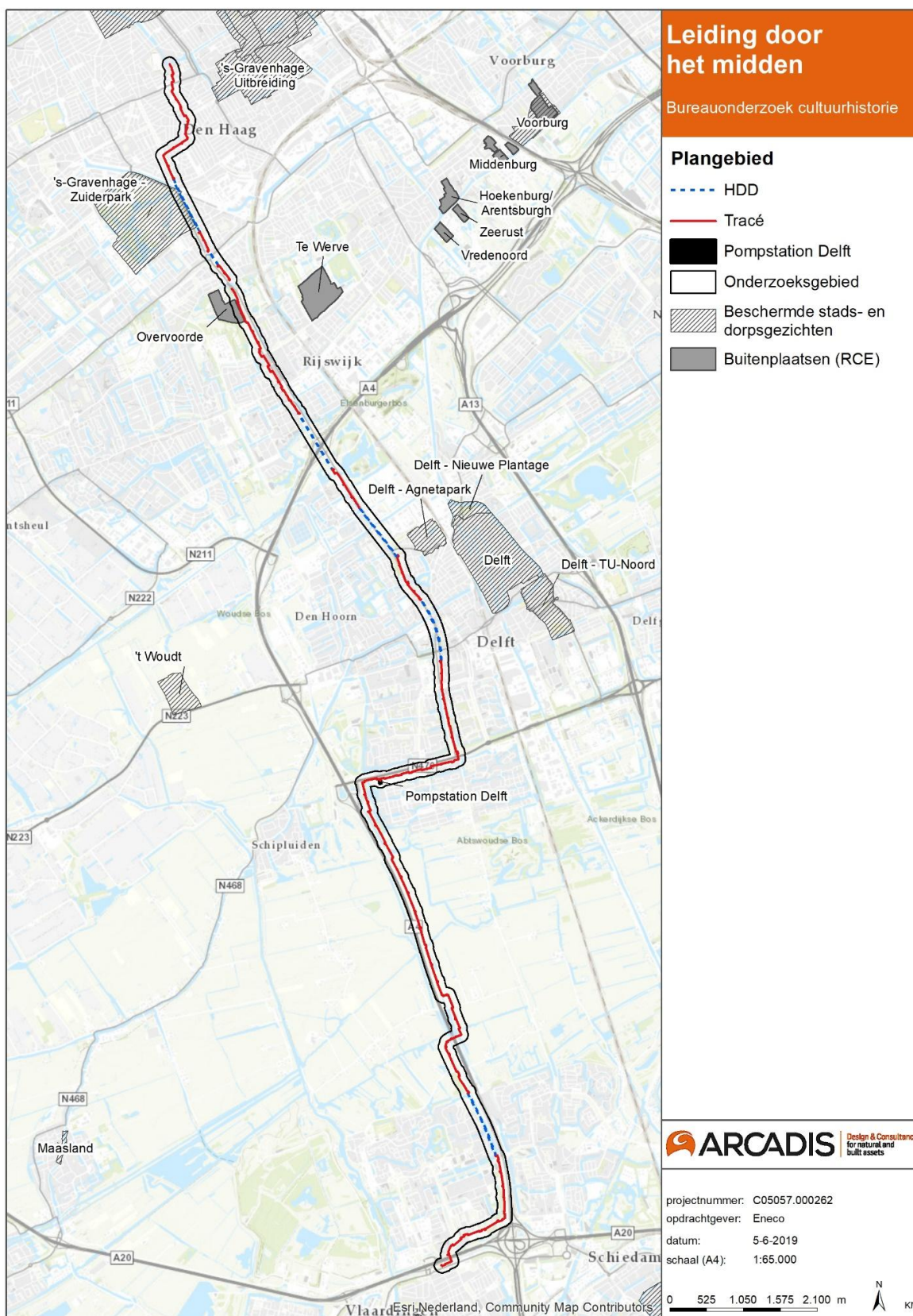
Cultuurhistorische Kaart provincie Zuid Holland: beleidskaart

Cultuurhistorische Kaart provincie Zuid Holland: landschappelijke kenmerken

Cultuurhistorische Kaart provincie Zuid-Holland: landschappelijke waarden

Beschermde stads- en dorpsgezichten en buitenplaatsen

COLOFON

CULTUURHISTORISCHE VERKENNING
LEIDING DOOR HET MIDDEN

KLANT
Eneco

AUTEUR

PROJECTNUMMER
C05057.000262

ONZE REFERENTIE
083932396 AColofon32

DATUM
14 juni 2019

STATUS
Concept

GECONTROLEERD DOOR

Adviseur Archeologie en Cultuurhistorie, Senior KNA Archeoloog

Arcadis Nederland B.V.

Postbus 220
3800 AE Amersfoort
Nederland
+31 (0)88 4261261

www.arcadis.com